

HAAVALEHED EI SEISA KUNAGI PAIGAL

EESTI Loodus

Populaarteaduslik ajakiri. Ilmunud 1933. aastast. 6,90 €

September-oktoober 5/2026

RIKAS LINNALOODUS

hoiab inimeste tervist

KAKERDAJA RABA

meelitab ajaloo
ja loodusega

AASTA PUU HAAB

rahvapärimus ja
õõnsuste elanikud

KARUDE

liikumist tuleb uurida

2 TOIMETAJA VEERG: KATRE PALO

3 SÕNUMID

8 SEIK: Ruth Lingi linnukool: jäta meelde, kus keegi laulab. JUHANI PÜTTSEPP

10 SUUR GRAAFIKA Tervis ja linnakeskkond

12 LINNALOODUS: Milleks linnale elurikkus? MEELIS PÄRTEL tõdeb: rikas linna- loodus pole väärtus omaette, vaid hädavajalik, et inimesed terved püsiksid

18 SUURKISKJAD: Karude ruumi- kasutus Eestis: miks vajame korralikke uuringuid? MARIS HINDRIKSON ja EGLE TAMMELEHT nendivad, et teame liiga vähe Eesti pruunkarude kodu- piirkonna suuruse, ööpäevase liikumisteedkonna ja elupaigaeelis- tuste kohta.

22 KOHANIMI: Varane Vargamäe ANDRES TÕNISSON selgitab Tammsaare loomingust tuntuks saanud kohanime päritolu ja vara- semat asukohta

26 AASTA PUU: haava leht ja naise keel ei seisa kunagi paigal ... Haab rahvapärismuses MARJU KÕIVUPUU tutvustab haaba rahvapärismuses ja haava- puu kasutamise võimalusi

30 TEGUTSE TEADLIKULT: Niiskus kodus: märka probleemi enne hallitust MARTIN TIKK annab sügissoovitu- si, kuidas tõrjuda niiskust, mis võib kodudesse imbuda mitmel moel

34 AASTA PUU ELANIKUD: haavaõõnsuse insenerid KARL ADAMI kirjeldab musträhni ja teiste rähnide nokatöö edasisi kasutajaid: pesaõõnsusi vajavad paljud elanikud

40 MATKARADA: Kakerdaja loodus- rada: kuiva jalaga üle kõrgsoo MICHELLE ŠUSTA viib lugeja Kaker- daja rappa - põneva ajalooa Noku talust mitmekesise taime- koosluseni

Foto: Eleri Lopp

Foto: Karl Adami

Foto: Michelle Šusta

44 SADA RIDA LOODUSEST: pöögipuude all. KATRIN SAK

46 POSTER: TIIT HALLIKMA

48 INTERVJUU: LEHO LUIGUJÕE: linnud ja tuulepargid toovad kee- rulisi valikuid. Vestelnud TOOMAS KUKK

54 EESTI KIHELKONNAD: Kuninglik Põltsamaa kihelkond

62 PÕLLULT JA AIAST: aromaatsed sugulased aedtill ja fenkol TRIIN NÕU jätkab tarbetaimede tutvustamist pealtnäha niigi tun- tud maitse- ja ravimtaimedega

64 RAJAKAAMERA: pilte Sinilillemetsa supelrannalt ARNE ADER on seekord jälginud väiksemate värvuliste pesurituaale

66 RAAMATUD

68 IN MEMORIAM: KUULO KALAMEES, RAIMO KÖLLI, TIIU-ANN SALASOO, TOOMAS KÕIV

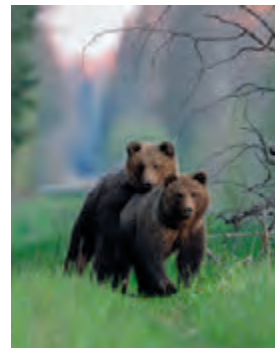
70 LIHTNE KÜSIDA

71 RISTSÕNA

72 SÜNNIPÄEVAD

ESIKAANEL: pruunkaru

Kaanefoto:
Verner Kaur

MIKS EI VÕIKS KARU VÕI ILVES LINNA SATTUDA?

Oleme jõudnud aastaringiga septembris, mis küllap suuremale osale eestimaalastest tähendab tagasitulekut suvepuhkuselt maakodust linnakorterisse, rohkem tubasemaid tegemisi, aega ja tahtmist põhjalikumalt süveneda, õppida, lugeda ja uurida. Eesti Loodus on siin sisuka kaaslasena abiks!

Sügisnumbri avakirjutises tulevad jutuks inimeste koondumise kohad – linnad. Veel praegugi võidakse olla arusaamal, et linn on looduse vastand. Kipume mõtlema, et linna ei sobi liiga palju ja lopsakalt vohavat loodust, saati siis oma rännakutel karu või ilves, rääkimata puukidest.

Paraku ei saa me vastu sellele, et pidev seos elurikkusega on üks osa inimeseks olemisest. Seda nendib avaloo autor Meelis Pärtel. Ta aitab lahti harutada teemat: milleks linnale ja inimesele elurikkus? Sellel on palju tahke, aga tahan esile tuua Meelise kõneka kokkuvõtte: „Linnalooduses võivad levida puugid, osa taimi põhjustab õietolmuallergiat, ohtlikud on mürgised taimed ja seened, linnaloomad võivad oma elupaika kaitstes agressiivselt käituda. Ent need riskid on enamasti hästi teada ning neid saab teadliku planeerimisega ja loodushariduse kaudu vähendada. Ent suures pildis kaaluvad elurikkuse kasud kahjud üle. Tuleb ju kooliski ette kiusu ja kaklusi, aga sellepärast ei hakka me koole sulgema, vaid õpetame lapsi omavahel suhtlema ja konflikte lahendama.“

Põhjalikumalt peatume karudel. Egle Tammeleht ja Maris Hindrikson selgitavad, mis mõjutab karu liikumise ulatust ja kuidas seda uurida. Saame teada, et suuresti kujundab tema rännakuid toit: karu maailm on üles ehitatud energiaallikate ümber. Juttu tuleb inimese ja karu läbisaamisest, sest kartus karu kui koguka looma ees on suur. Tal on hirmsa kiskja kuvand, ehkki tegu on meil valdavalt taimtoidulise liigiga. Millegipärast ei karda me samal moel põtra, kes on ometi suuremgi ja võib ootamatus-ärevas olukorras esijalgadega valusalt rünnata.

Mina satun metsasügavustesse orienteerumisüritustel. Olen seda ala harastanud umbes viisteist aastat ja kokku puutunud vaid eemale pagevate loomadega. Arvatavasti on paljud metsaasukad jäänud märkamata: nad on eemaldunud enne, kui neid silmata jõuan. Vahel ei teagi, kas tihnikust kostev ragin on teise orienteeruja tekitatud või hoopis metslooma oma. Märkimisväärsamad vahejuhtumid on seotud üksnes sõjakate herilastega ja vahel olen korjanud enda küljest mõne puugi. Küllap kehtib igas eluolukorras, olgu linnas või metsas, tõdemus, et teadlikkus päästab ja aitab rohkem kui arutu hirm.

Loodust saab kindlasti lähemalt tundma õppida, kui seda pildistada. Juba 27. korda kutsume osa võtma Eesti Looduse fotovõistlusest. Fotosid saab saata kuni septembrikuu lõpuni. Võistluse lõpuürituse peame sel aastal Tallinna loomaaias 5. novembril algusega kell 15. Alati ootab toimetuse aga tähelepanekuid looduse kohta, sobib saata nii pilte, videoid kui ka tekstilisi kirjeldusi. Tähelepanuväärsemad seigad avaldame koos asjatundja selgitustega paberväljaandes või ajakirja sotsiaalmeedialanalites.

Sügisest hakkavad toimuma ka vestlusi, mida oleme paaril viimasel aastal korraldanud koostöös Eesti looduseuurijate seltsiga. Ootame huvilisi 14. oktoobril Tartusse LUSi majja, kus räägitakse pruunkarust.

Katri Papp

Foto: erakogu

EESTI LOODUS

77. aastakäik Nr 5, september-oktoober 2026

Toimetuse aadress:

Baeri maja, Veski 4, 51005 Tartu

e-post eestiloodus@loodusajakiri.ee

Peatoimetaja **Toomas Kukk**

toomas.kukk@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Piret Pappel**

piret.pappel@loodusajakiri.ee

Keeletoimetaja **Monika Salo**

monika.salo@loodusajakiri.ee

Kujundaja **Raul Kask**

raul@ww.ee

Teabegraafika: **Andrei Kupjanski**

Makett: **Martin Mileiko** (Profimeedia)

Toimetuskolleegium:

Tiit Hennoste, Jüri Kaljundi, Toomas Kukk, Marju Kõivupuu, Ott Luuk, Lauri Mällo, Arko Olesk, Taavi Pae, Janika Ruusmaa, Irja Saar, Jaanus Terasmaa, Angelika Verš

Väljaandja: **MTÜ Loodusajakiri**

Rävala pst 10, 15042 Tallinn

www.loodusajakiri.ee

www.facebook.com/eestiloodus

Tegevtoimetaja **Katre Palo**

610 4105, loodusajakiri@loodusajakiri.ee

Reklaam: **Riho Kinks**

508 6690, riho.kinks@loodusajakiri.ee

Tellimine:

tellimine.ee/loodusajakirjad

666 2233, tellimine@ohtulehtkirjastus.ee

Tellimine välismaale:

www.ke.ee, info@ke.ee

Loe veebist:

Eesti Looduse värsked artiklid leiab ka veebist www.eestiloodus.ee

© MTÜ Loodusajakiri, Eesti Loodus®, 2026

Ajakiri ilmub keskkonnainvesteeringute keskuse rahastusel

Trükitud trükikojas Printall

ISSN 0131-5862 (trükiis)

ISSN 2228-3692 (võrguväljaanne)